

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Kaatsspelstraat (Alveringem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020F261
Juni 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoekopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie.....	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie.....	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	23
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden.....	23
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	31
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	32
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	35
1.5	Synthese.....	38
2	Bibliografie.....	40

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 1,5 km (Bron: Geopunt).	23
Figuur 15: De Westelijke kustvlakte in de 8ste - 9ste eeuw (Bron: Termote, J. 2011. De bedrijshistoriek van de IJzer- en Handzameallei. In: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe, F. (red.) de Broeken van de IJzer- en Handzameallei.	31
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	34
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, 1915 (Bron: Memory Maps – 10-19NE4-4NoEd-1915).	34
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	35

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	37

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek..... 7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. 16

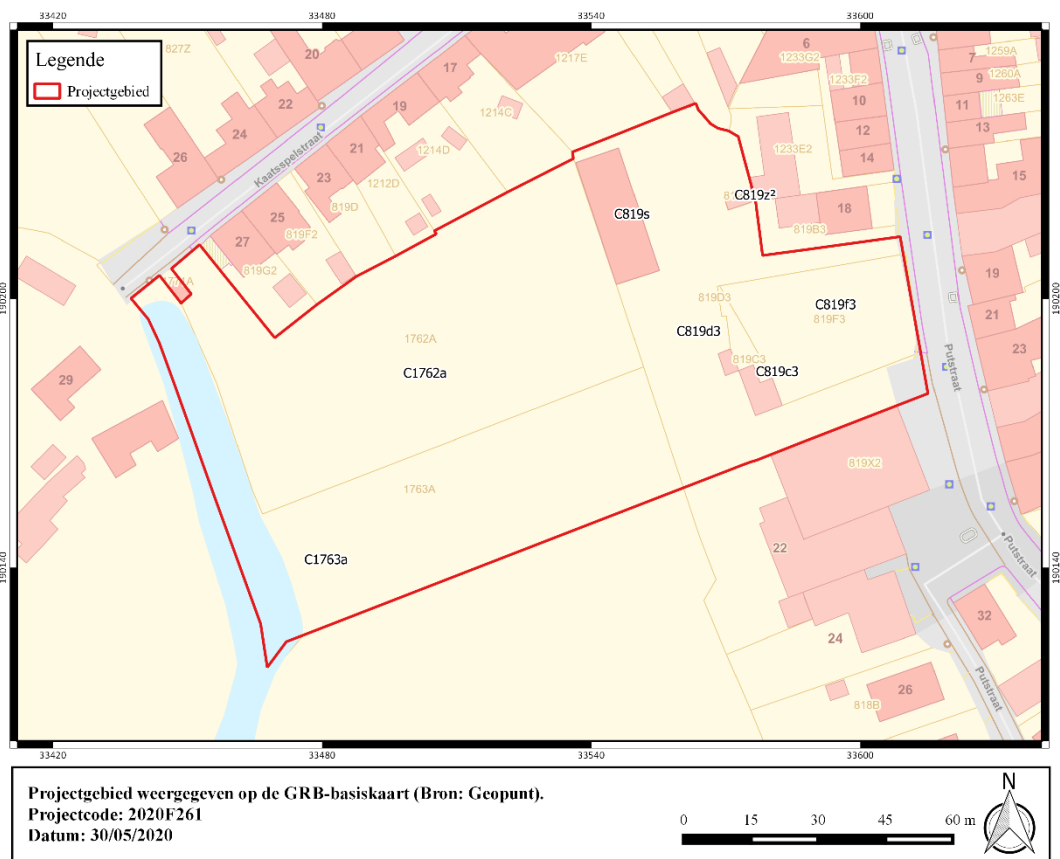
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

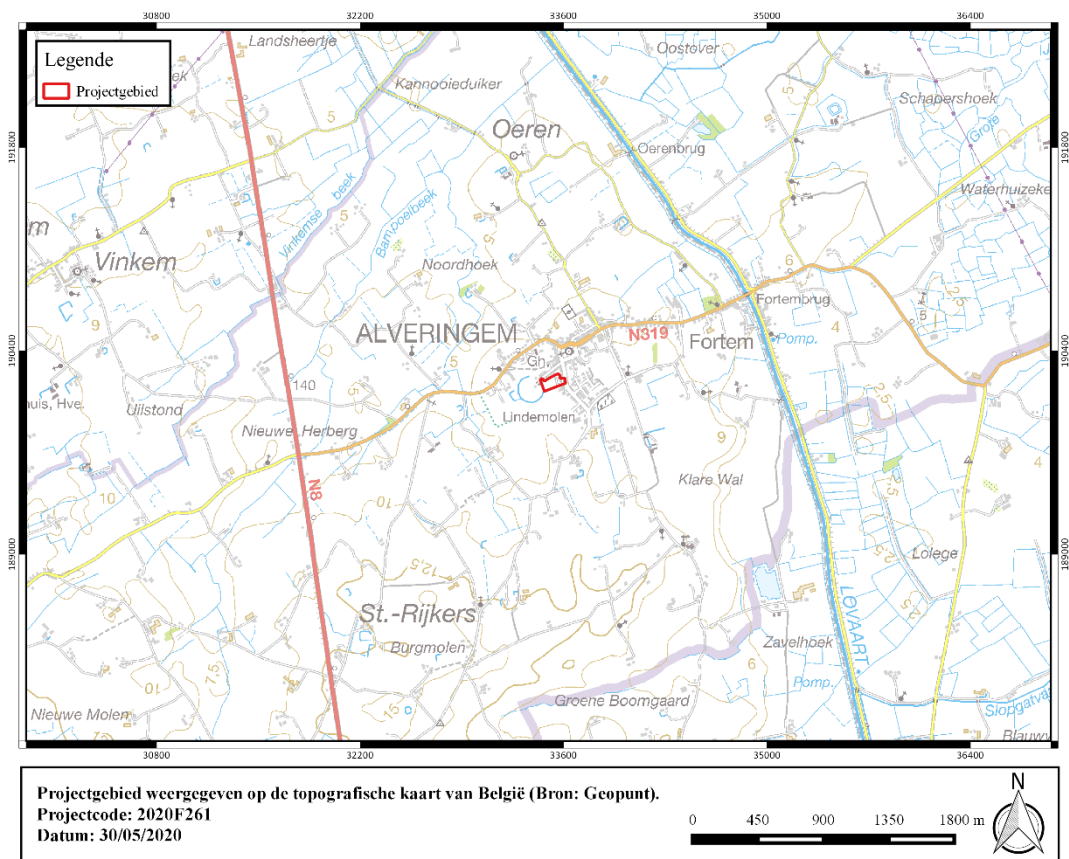
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Alveringem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8690
	Adres	Kaatsspelstraat/ Putstraat 8690 Alveringem
	Toponiem	Kaatsspelstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 33412 Y _{min} = 190101 X _{max} = 33640 Y _{max} = 190259
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Alveringem, Afdeling 1, Sectie C, nr's 1762a, 1763a, 819s, 819d3, 819c3, 819f3, 819z ² Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als woonuitbreidingsgebied, deels in een zone bestemd als agrarisch gebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,12 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst gesloopt te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Alveringem Kaatsspelstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Loopgravenkaart 1915

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

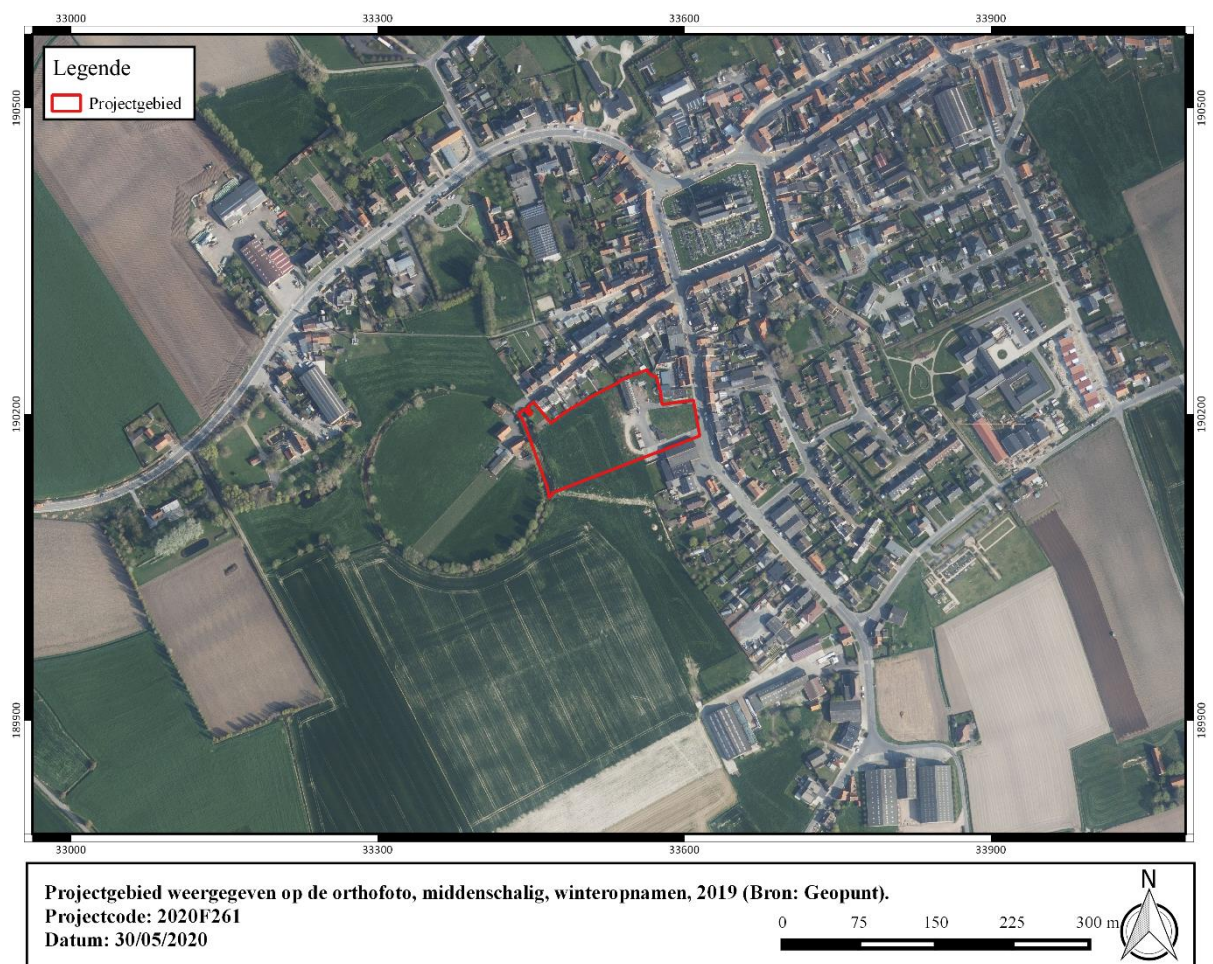
Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Alveringem, in de provincie West-Vlaanderen. Alveringem is gelegen in de IJzerpolders, aan het kanaal Veurne-Lo. Het plangebied sluit ten noorden aan bij de Kaatsspelstraat en ten oosten bij de Putstraat. Ten westen grenst het plangebied aan een circulaire gracht. De dorpskern van Alveringem (kerk) situeert zich ca. 250 meter ten noordoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

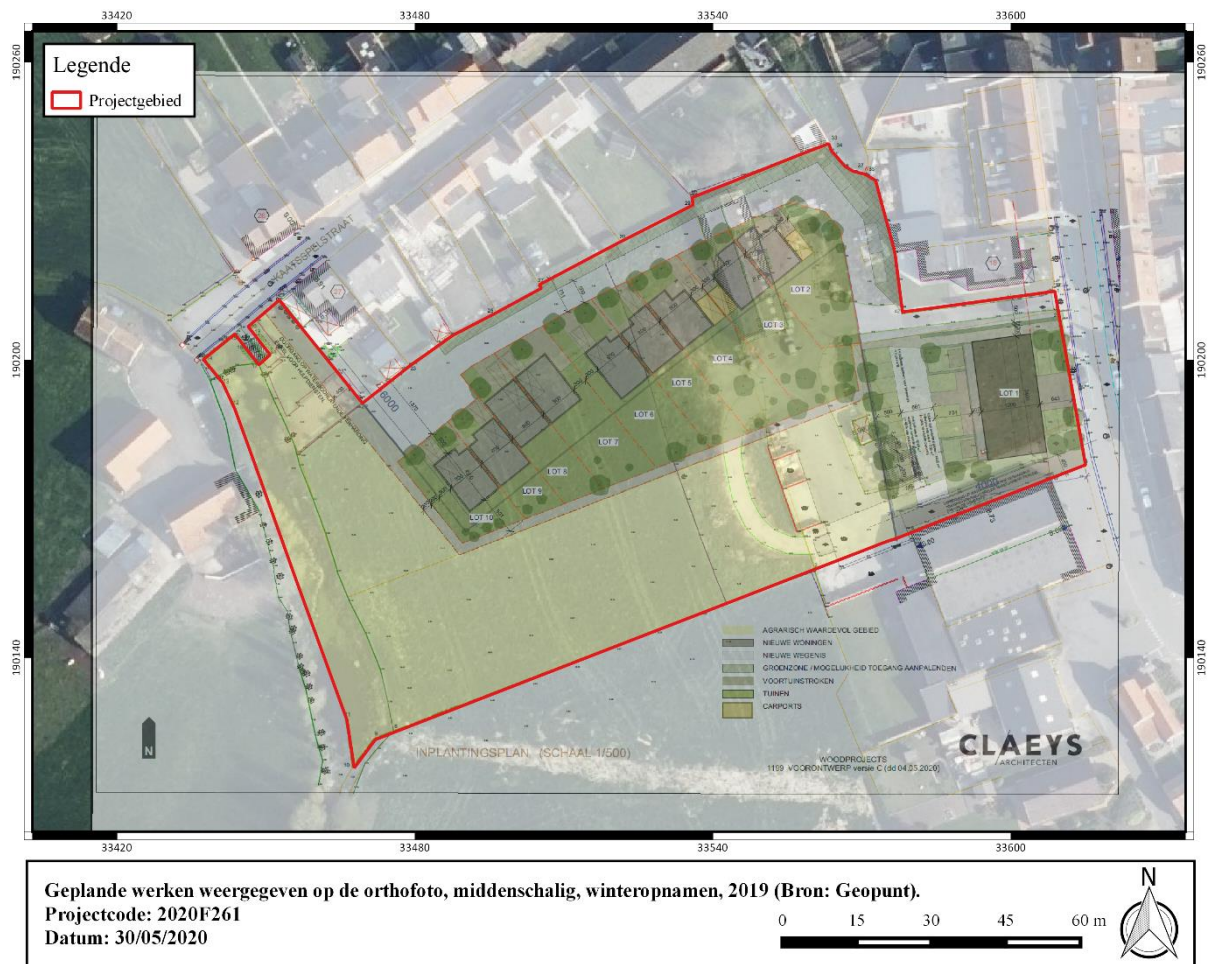
De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 1,12 ha. Op heden is ca. 390 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 1715 m² van het terrein verhard. De bebouwing betreft de loods en bijgebouw van een bouwbedrijf. In het westen valt een deel van het terrein (ca. 700 m²) samen met een grachtlichaam. Het overige deel van het terrein is in gebruik als akker.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant vooreerst de sloop van het bestaande gebouwenbestand en de uitbraak van de bestaande verharding. Nadien wordt een nieuwe verkaveling van 10 loten voorzien met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis, groenzone, carports, tuinzones en voortuinstroken. In het kader van de geplande werken dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden. De verkaveling wordt voorzien over een totale oppervlakte van ca. 6520 m². Het overige deel van het terrein (gele zone op onderstaand plan) is gelegen binnen agrarisch gebied en blijft in gebruik als akker. Hier worden geen bijkomende bodemingrepen voorzien.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Kortemark (Formatie van Tielt).
Quartair	Type 1
Bodemtypes	Lep(o), Pcm, Pcp, OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	17.0 – 19.5 m TAW
Hydrografie	Ijzerbekken, deelbekken Langeleed-Beverdijkvaart.

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

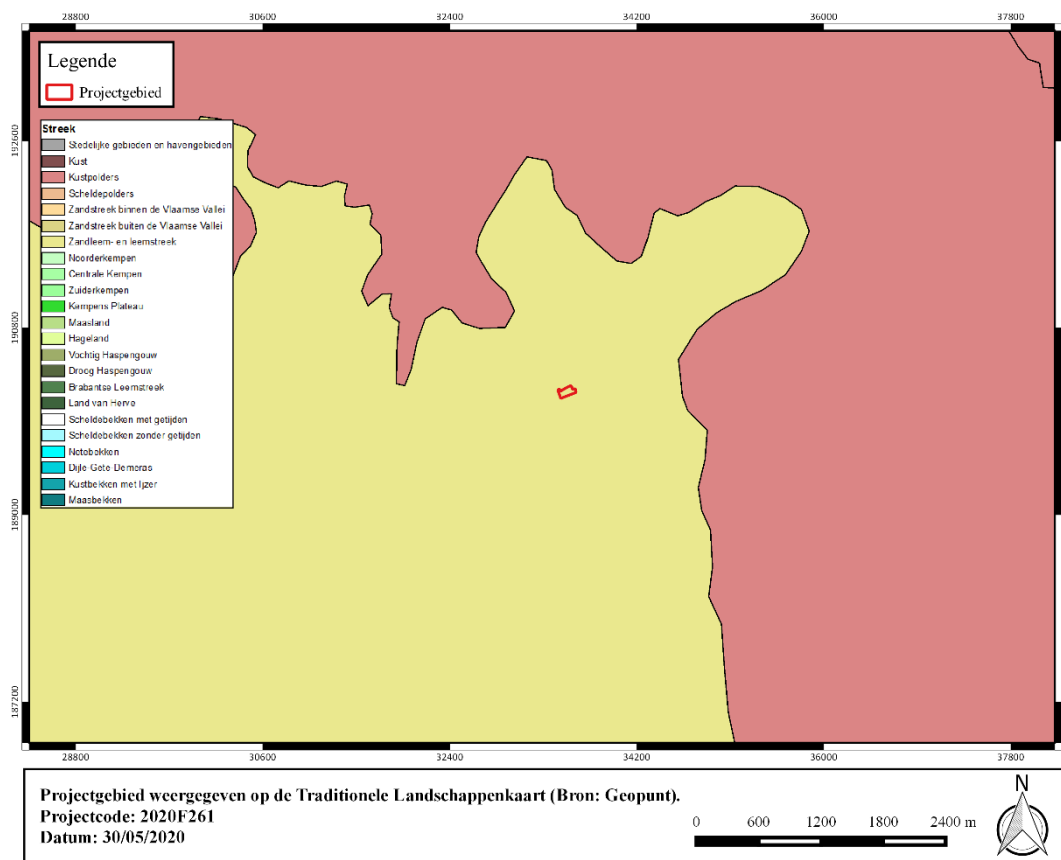
Het onderzoeksterrein is gelegen ter hoogte van de noordelijke helling van het plateau van Izenberge. Ten noordoosten van het plangebied situeert zich de brede paleovallei van de IJzer. Na de laatste ijstijd ontwikkelde zich in de paleovallei van de IJzer een uitgestrekt waddengebied. De paleovallei werd gaandeweg opgevuld door mariene sedimenten en veenafzettingen.

Ca. 550 meter ten westen van het plangebied wordt het plateau van Izenberge ingesneden door de beekvallei van de Scheibek die via de Bompoelebeek uitloopt in het huidige Lokanaal. Ca. 600 meter ten oosten situeert zich het verloop van de Oostkerkevaart, die allicht een antropogene oorsprong heeft.

Het overgrote deel van het plangebied is gelegen op een hoogte van ca. 8.5 – 9.5 m TAW. Het meest westelijke deel valt echter samen met de ringgracht van een omgracht wooneiland en is gelegen op een hoogte van ca. 7 m TAW. Het terrein helt licht af in westelijke richting.

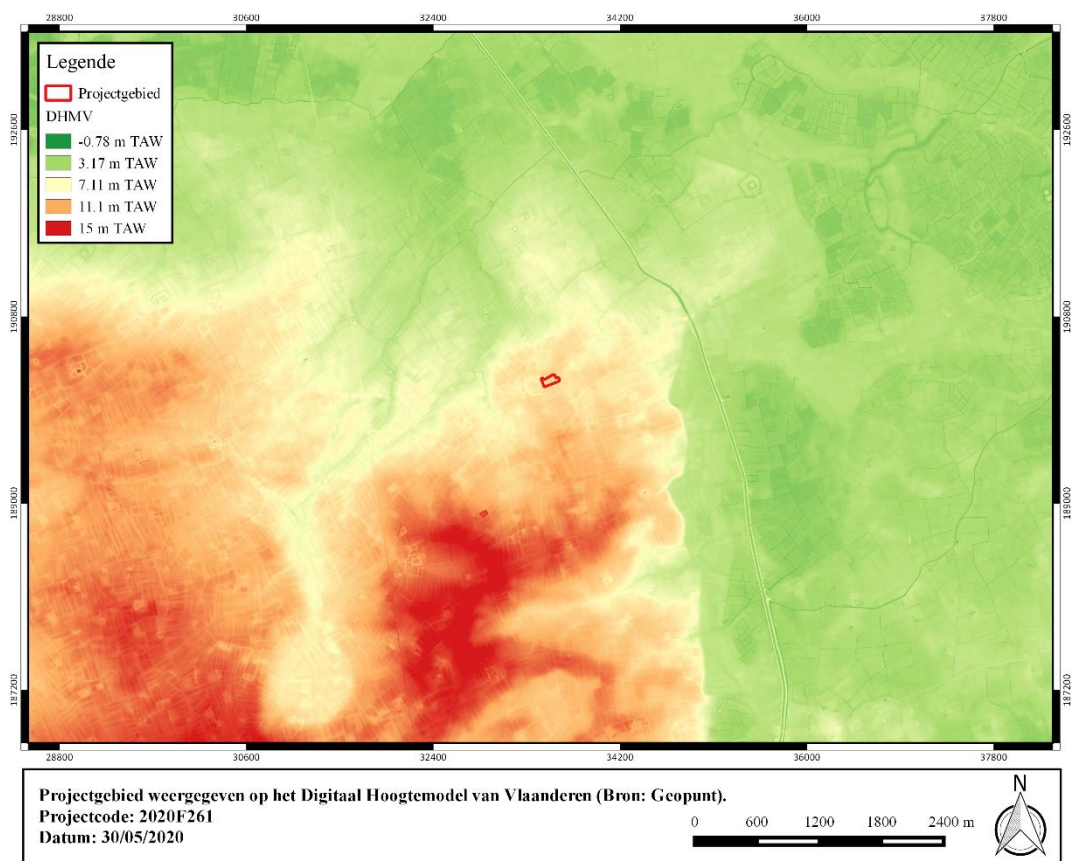
Hydrografisch is het onderzoeksterrein gelegen binnen het IJzerbekken, deelbekken Langeleed-Beverdijkvaart.

De locatie, op de rand van een plateau met uitzicht over de kustvlakte, in nabijheid van een vertakte beekvallei op drogere en vruchtbare zandleemgronden moet zowel een aantrekkingskracht gehad hebben op groepen jager-verzamelaars als vroegere landbouwers.

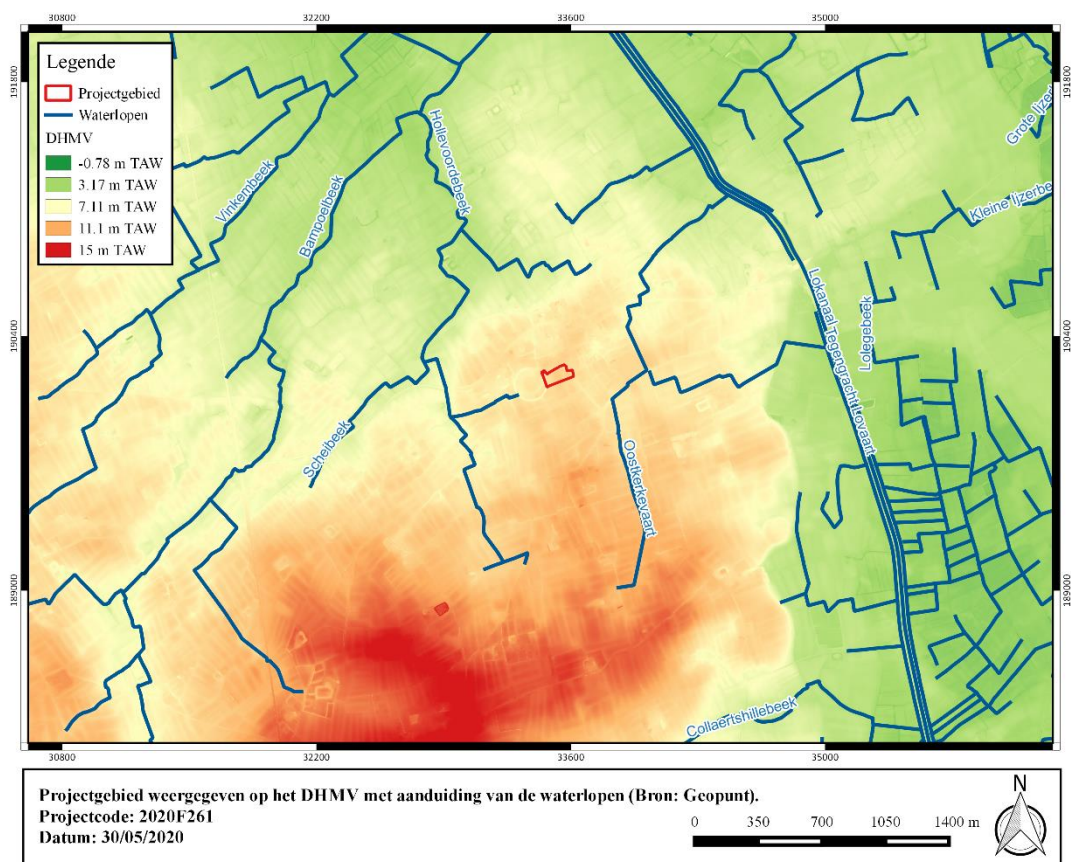

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

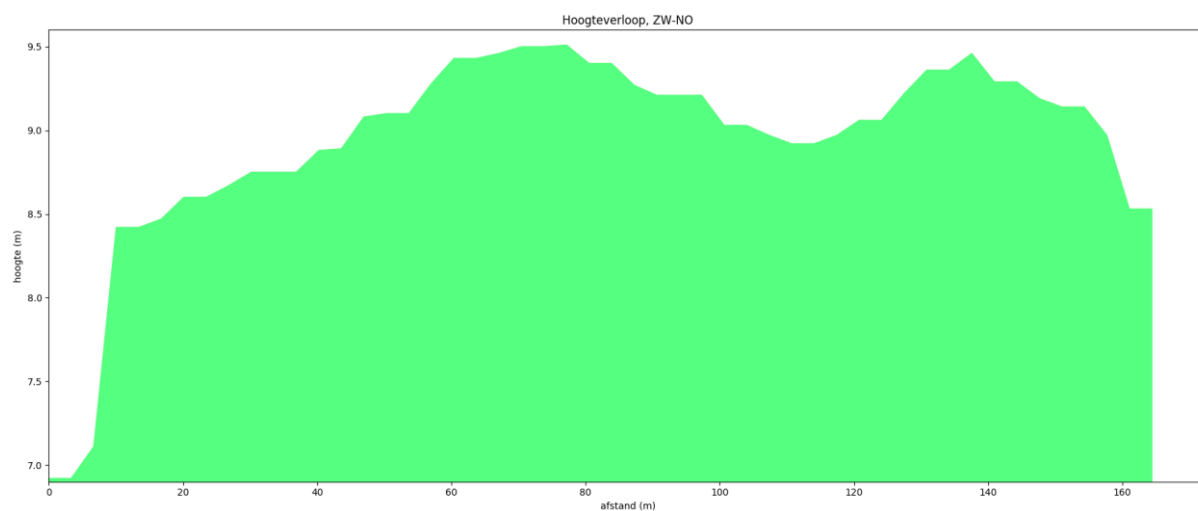

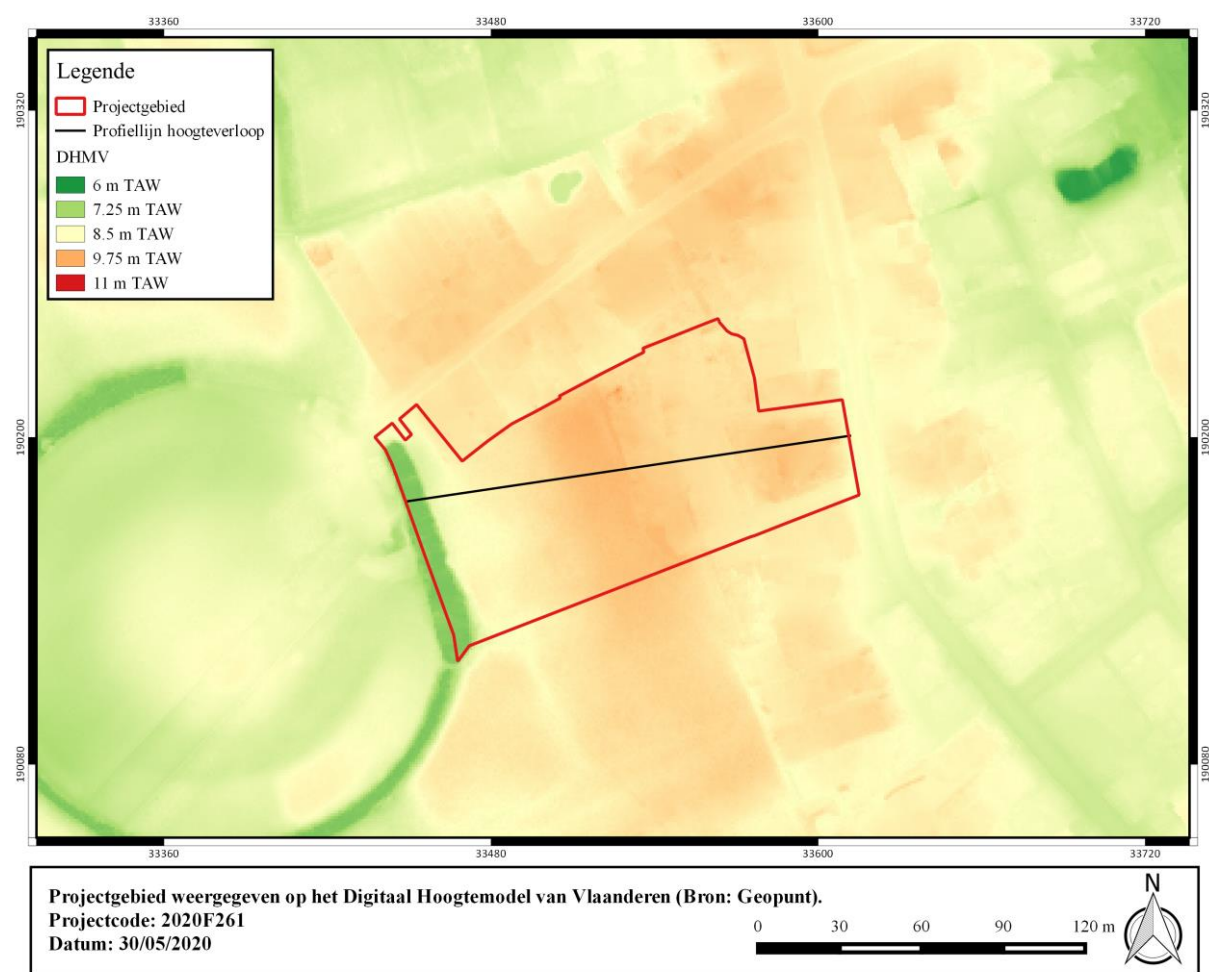
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

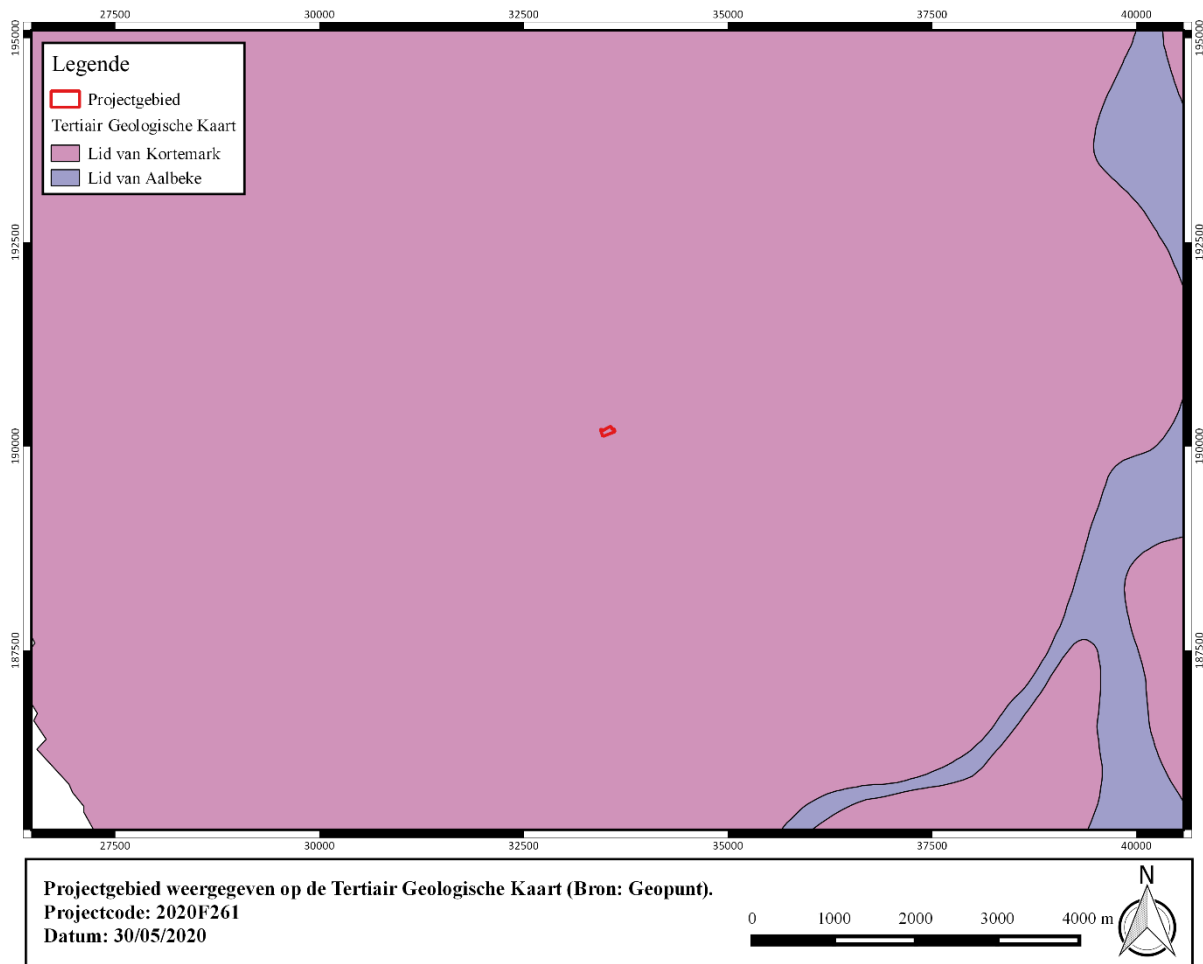

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Kortemark (Formatie van Tielt)**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

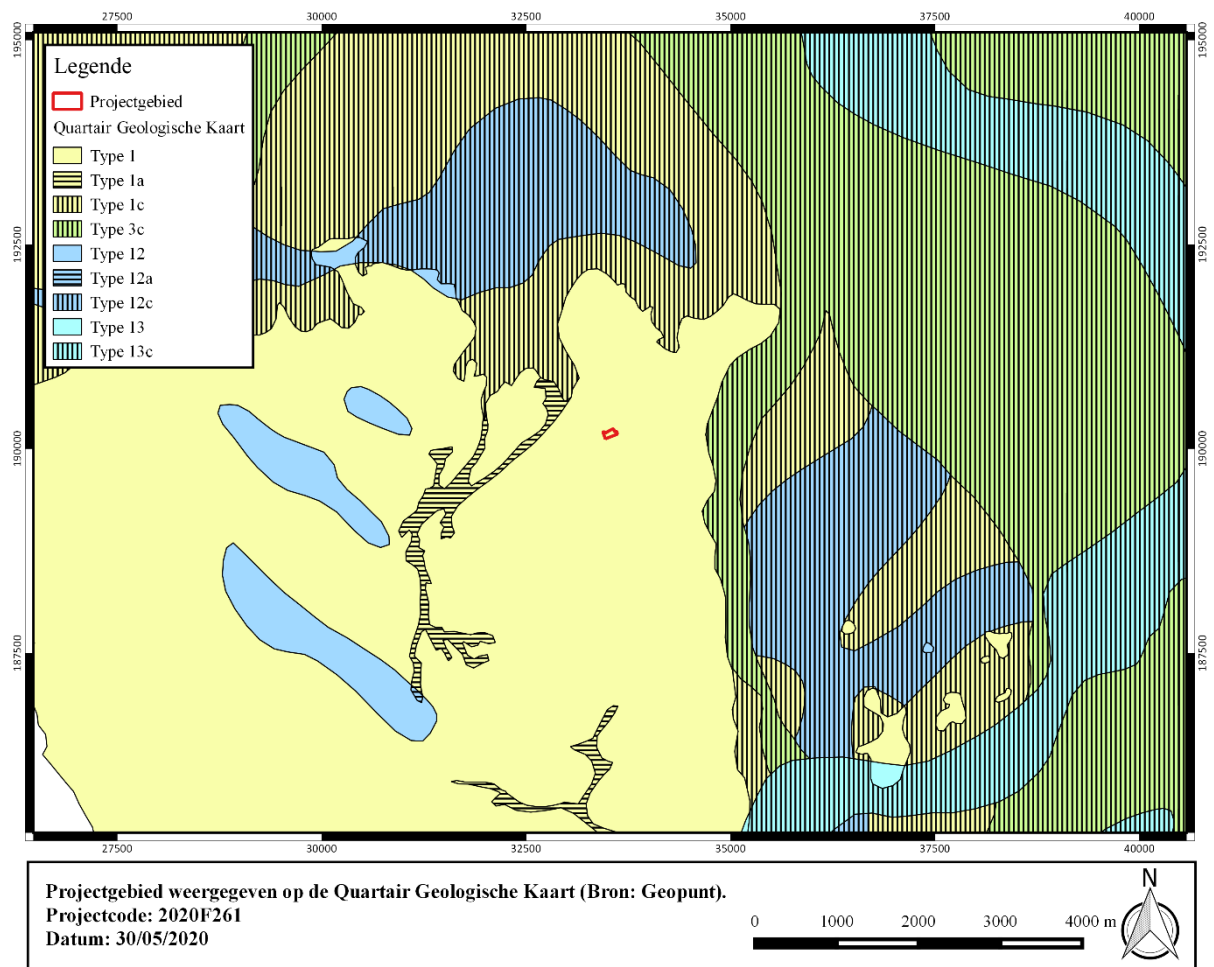
Het oudste lid is het Lid van Kortemark en bestaat uit horizontaal gelamineerd fijn zandig grof silt en kleig-siltig zeer fijn zand. Het is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

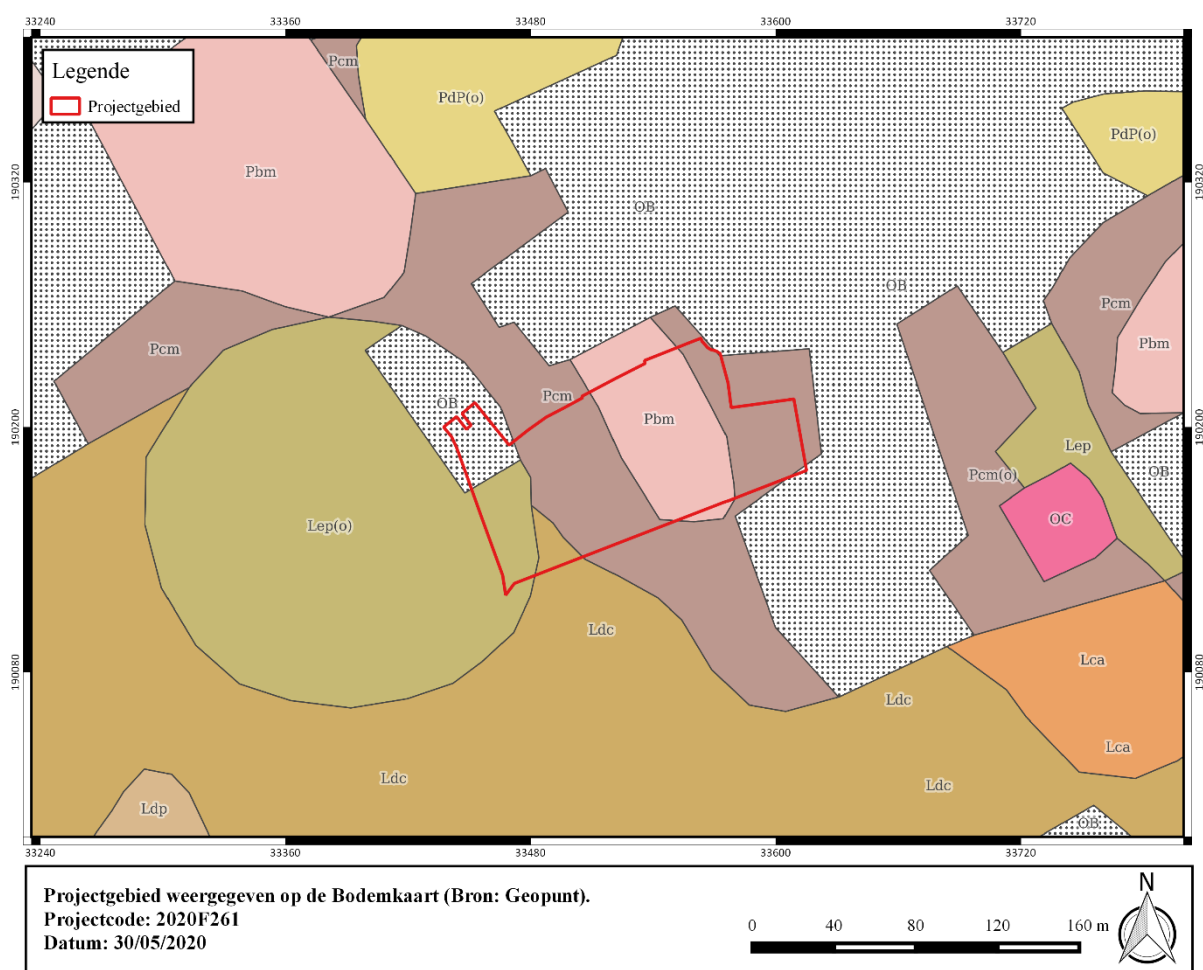
1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Lep(o)** is een natte zandleembodem zonder profiel met een sterke antropogene invloed en is een hydromorfe alluviale bodem. Deze is veel te nat en soms kortstondig geïnundeerd in de winter. De kleur is grijs met talrijke roestvlekken en op dieper dan 80 cm wordt een blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen.

Het bodemtype **Pcm** matig droge zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont. De humeuze bovengrond is meer dan 60 cm dik. Tussen het humeuze dek van de Postpodzol en de verbrokkelde Podzol B komt een bruinachtige overgangshorizont voor. Bij de plaggenbodem rust het dik humeuze dek meestal onmiddellijk op een Podzol B. Roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

Het bodemtype **Pcp** is een matig droge licht-zandleembodem zonder profiel. De matig droge licht zandleemgronden in de Zandleemstreek hebben een grijsbruine tot donkerbruine bouwvoor normaal 25-30 cm dik en goed humeus. De Ap gaat onmiddellijk over in het niet gedifferentieerd moeder materiaal.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Legende

- Projectgebied
- Straal 1,5 km
- CAI-polygonen
- Archeologische indicator
- Archeologische vindplaats
- Luchtfotografie

DHMV

- 0 m TAW
- 3.75 m TAW
- 7.5 m TAW
- 11.2 m TAW
- 15 m TAW

Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 1,5 km (Bron: Geopunt).
 Projectcode: 2020F261
 Datum: 30/05/2020

0 350 700 1050 1400 m

23

I. Archeologische vindplaatsen

75547	Mechanische prospectie, opgraving (1976); NK: 150 meter Romeinse tijd: scherf Vroege middeleeuwen: Cirkelvorm (diam. ca. 170m), omgeven door een ca. 11m brede en 2,5m diepe gracht, waarachter een aarden wal (plaatselijk nog ca. 50cm hoog) was gelegen. Langs de noordkant kan een onderbreking in de wal duiden op een toegang - versterking aangelegd tegen de Noormannen Bron: Meylemans E. (1999) Ruilverkaveling Plateau van Izenberge (IAP), p. 28-29.
76012	Mechanische prospectie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: aardewerk – bouwsporen - Complexe site met terreinsporen van verdwenen bewoning die teruggaat tot late middeleeuwen en mogelijk vroeger: - niervormig 'neerhof' (wellicht laatmiddeleeuws) - kernsite sluit aan bij het kerkterrein fase 1: kleinere ovaalvormige site (ringwalversterking) Late middeleeuwen: fase 2: grotere ovaalvormige ringwalversterking (nog zichtbaar in percellering) - fase 3: 2-delige site met walgracht Bron: De Meulemeester J. (1984) Geo-archeologisch prospectie op middeleeuwse sites in Alveringem, in: Archaeologia Belgica 258, p. 133.
151563	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Romeinse tijd: brandrestengraf Bron: Lalo P. & Hoorne J. 2010, Alveringem - Hoogstraat. Rapportage archeologisch proefsleuvenonderzoek - 25 en 26 oktober 2010, Gate-rapport 11.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

72289	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72504	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72508	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72509	Indicator cartografie; NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
73551	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73554	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73556	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73557	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73558	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73561	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73562	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73564	Indicator cartografie; NK: 150 meter 17 ^e eeuw: molen
73570	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73571	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73572	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73573	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73574	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

73575	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73576	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75549	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: site met walgracht
75556	Indicator cartografie; NK: 150 meter 17 ^e eeuw: site met walgracht
75561	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75628	Historisch onderzoek; NK: 150 meter Vroege middeleeuwen: waterput
75632	Indicator cartografie; NK: 150 meter 18 ^e eeuw: steen- en pannenbakkerij
75633	Indicator cartografie; NK: 150 meter 17 ^e eeuw: molen
76016	Indicator cartografie; NK: 150 meter Onbepaald: site met walgracht
76029	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76031	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76032	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76045	Historisch onderzoek; NK: 15 meter Onbepaald: Hier zouden een 14-tal huisjes gestaan hebben, zij zouden deel uitgemaakt hebben van de vroegere dorpskom.

76052	Indicator cartografie; NK: 15 meter Onbepaald: site met walgracht
76053	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76056	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76234	Indicator cartografie; NK: 15 meter Onbepaald: site met walgracht
76264	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76265	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76269	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76270	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76271	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76273	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76274	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Veldprospecties

72312	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72502	Veldprospectie; NK: 150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht - aardewerk
72505	Veldprospectie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: hoeve – beenderfragmenten - baksteenpuin
72506	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72507	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht - aardewerk
72510	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk - baksteenpuin
72513	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk
73548	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk
73549	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk - baksteenpuin
73552	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk - baksteenpuin
73559	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk - bouwmetaal
73563	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73566	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk - bouwmetaal
73567	Veldprospectie, indicator luchtfotografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk
75572	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk

76013	Veldprospectie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk
76019	Veldprospectie, indicator luchtfotografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk – bouw materiaal - beenderresten
76020	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76025	Veldprospectie; Indicator cartografie; NK: 15 meter 16 ^e eeuw: site met walgracht – aardewerk - bouw materiaal
76034	Veldprospectie; geofysisch onderzoek; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kapel uit de 11de eeuw werd later kerk (romaanse basilicale kruiskerk) met kerkhof Late middeleeuwen: site met walgracht
76039	Veldprospectie; NK: 15 meter 16 ^e eeuw: lusthof WO I: barakken
76042	Veldprospectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – aardewerk - bouw materiaal

Luchtfotografie

72500	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72501	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
72503	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73550	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

73553	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73555	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73565	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75586	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
75588	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76057	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
76058	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

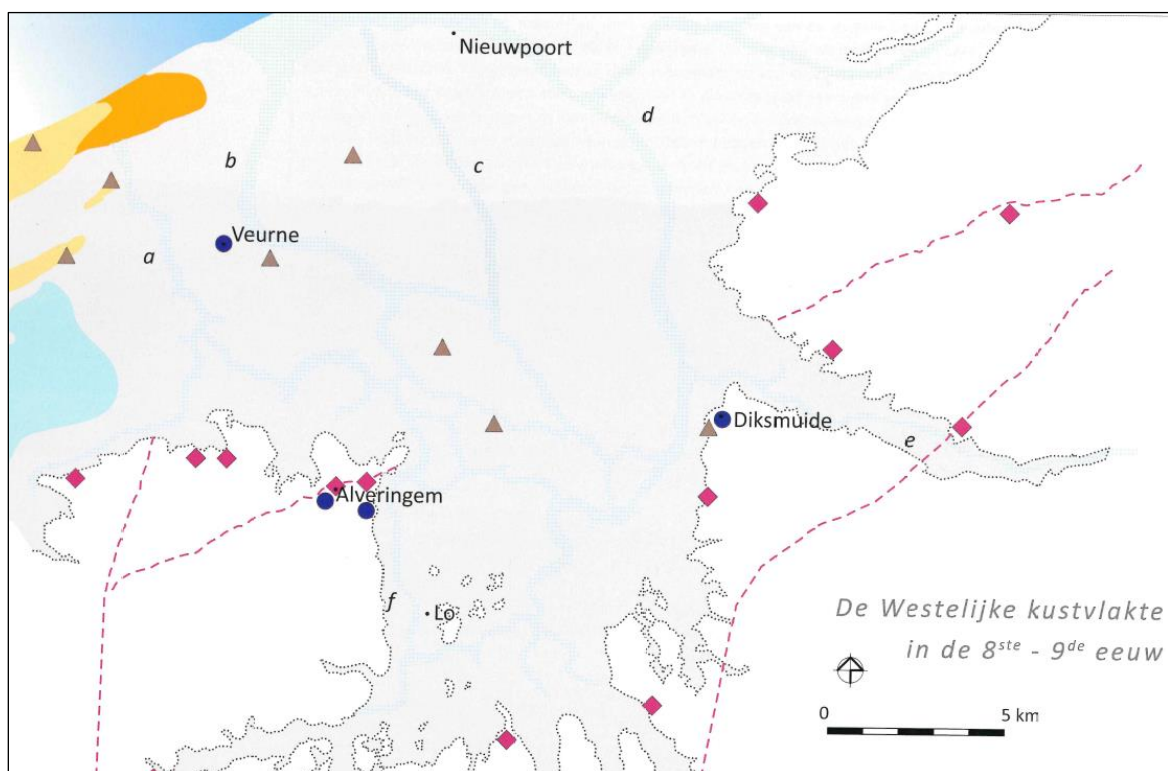
1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Alveringem situeert zich op de overgang tussen de zandleem- en leemstreek en de westelijke kustvlakte. De huidige kustvlakte is het resultaat van geleidelijke stijgingen en dalingen van de zeespiegel. Door het smelten van het ijs na de laatste ijstijd overspoelde de laaggelegen kustvlakte en werd zand en slib afgezet, waardoor deze geleidelijk ophogde.

Alveringem zou in verbinding gestaan hebben met het Romeinse wegennet. De landschappelijke ligging op een uitloper van het Plateau van Izenberghe op de rand van de kustvlakte, moet vanouds een hoge aantrekkingskracht gehad hebben op zowel jager-verzamelaars als vroege landbouwers.

Twee actieve geulen omsloten het gebied (Ijzergeul en Alveringemgeul) waardoor het kustlandschap ten noorden van het plangebied een schorregebied werd. De economische waarde van dit schorregebied nam alsmaar toe door de mogelijkheden voor schapenteelt en wolproductie. Als permanente vestingplaats bood de kustvlakte weinig mogelijkheid, waardoor het geheel in transhumance-systeem werd beheerd. Dit verklaart de talrijke vroegmiddeleeuwse nederzettingen op de rand van de aanpalende hoger gelegen gebieden. De nederzetting Alveringem vindt hier allicht zijn oorsprong ter hoogte van de overgang tussen de kustvlakte (schapenteelt en veenontginning) en het zandleemgebied (akker- en bosbouw).

Het strategische belang van de Ijzervlakte nam vanaf het einde van de 9e eeuw aanzienlijk toe. De aanwezigheid van versterkingen op het einde van de periode van de Noormanneninvallen bewijst het belang van het gebied als toegang tot de diepe inhammen richting Ieperleek en Handzamevallei. Er zijn nabij de dorpskern van Alveringem sporen bewaard van een ronde collectieve versterking. Ook het toponiem Alveringem indiceert vroegmiddeleeuwse bewoning.

Figuur 15: De Westelijke kustvlakte in de 8ste - 9ste eeuw (Bron: Termote, J. 2011. De bedijingshistoriek van de IJzer- en Handzamevallei. In: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe, F. (red.) de Broeken van de IJzer- en Handzamevallei.

De eerste bedijkingsfase van de westelijke kustvlakte is gedeeltelijk via het historisch-topografische onderzoek met toponiem Reningheersdijk te reconstrueren. Het grondgebied van Alveringem is reeds in deze eerste fase (2e helft 10e eeuw) bedijkt en geschikt gemaakt voor bewerking.

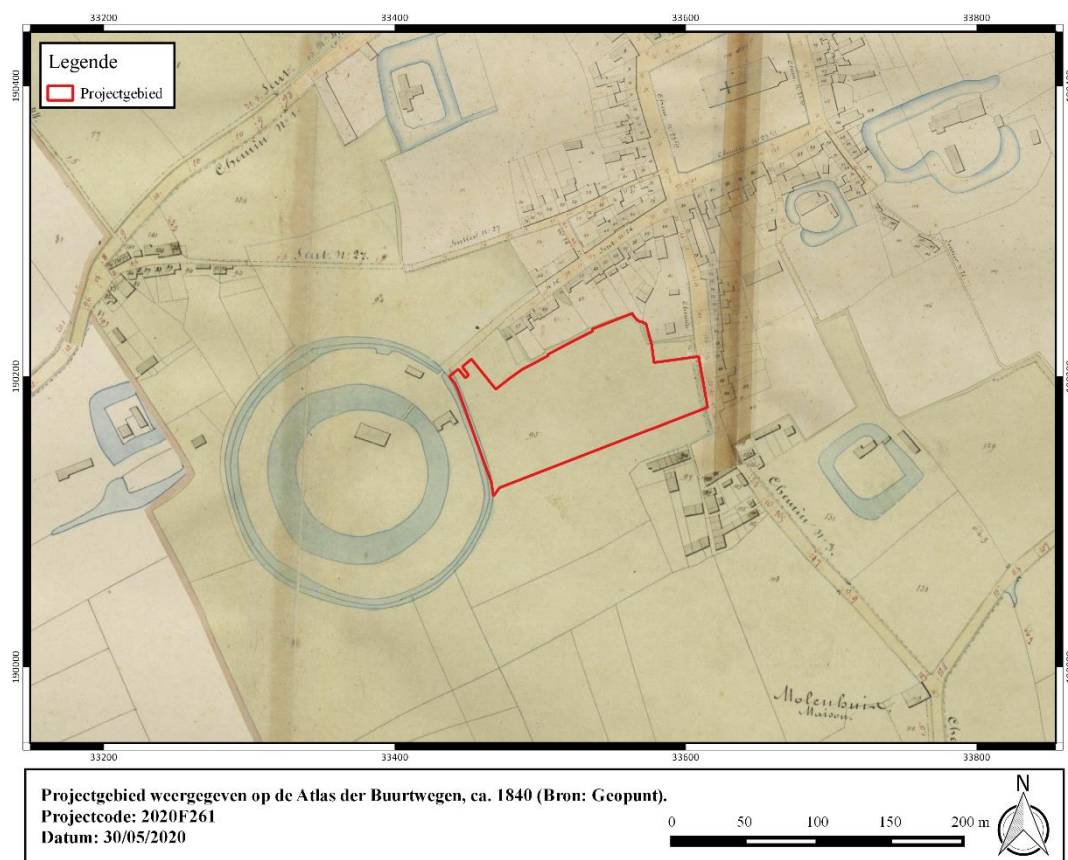
1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart geeft ten westen van het plangebied een kasteelgoed weer met een dubbele concentrische gracht. Dit kasteel wordt op de Ferrariskaart aangeduid als Sint-Audemarus kasteel. Volgens sommige historici zou de kenmerkende circulaire omwalling in verband kunnen gebracht worden met een vroegmiddeleeuwse vluchtburch. Op het grondgebied van Alveringem zouden meer naar het zuiden nog twee dergelijke vluchtburchten aanwezig geweest zijn. Deze aarden versterkingen evolueerden in tijd en ruimte. Wanneer in de 9^e eeuw onze streken onveilig waren door de plunderingen van de Noormannen, gingen de lokale bestuurders en/ of bevolking zich beschermen en verdedigen. Hiertoe werden een aantal vluchtburchten opgericht, waarin de omwoners zich bij gevaar konden terugtrekken. Deze vluchtburchten zijn gekarakteriseerd door hun vorm en uitzicht. Zij worden bepaald door een cirkelvormige brede gracht met aan de binnenzijde een aarden verdedigingswal met palissade. De doormeter van deze kampen bedraagt vaak meer dan 150 m. In de kuststreek worden ze in een Latijnse tekst van het einde van de 9^e eeuw vermeld als *castella recens facta*. De circulaire structuur ten westen van het plangebied is tot op heden niet archeologisch onderzocht. Er kan dus niet met zekerheid bepaald worden of het hier effectief om een vroegmiddeleeuws complex gaat, maar zowel de topografische ligging, de diameter en de vorm wijzen in die richting. Het plangebied zelf is gekarteerd als akker. Het verloop van de Putstraat is reeds duidelijk waarneembaar. De naam verwijst naar de Sin-Audemarus Put die zich precies ten zuidoosten van het plangebied situeert. Precies ten noordoosten van het plangebied situeert zich de kerk met omliggende dorpskern. Gelet op de ligging van het plangebied binnen het dorpsweefsel is er een verhoogde verwachting naar bewoningssporen vanaf de middeleeuwen.

Ook op de 19^e-eeuwse kaarten is zeer duidelijk de dubbele concentrische gracht van het ten westen gelegen complex zichtbaar. Binnen de projectgrenzen is geen bebouwing afgebeeld. Het verloop van de huidige Putstraat en Kaatsspelstraat is reeds duidelijk waarneembaar. Gedurende WO I situeert Alveringem zich een 11-tal kilometer ten westen van de frontlijn te Diksmuide. De loopgravenkaart van 1915 geeft geen WO I-infrastructuur weer. Binnen de projectgrenzen is evenmin bebouwing aanwezig.

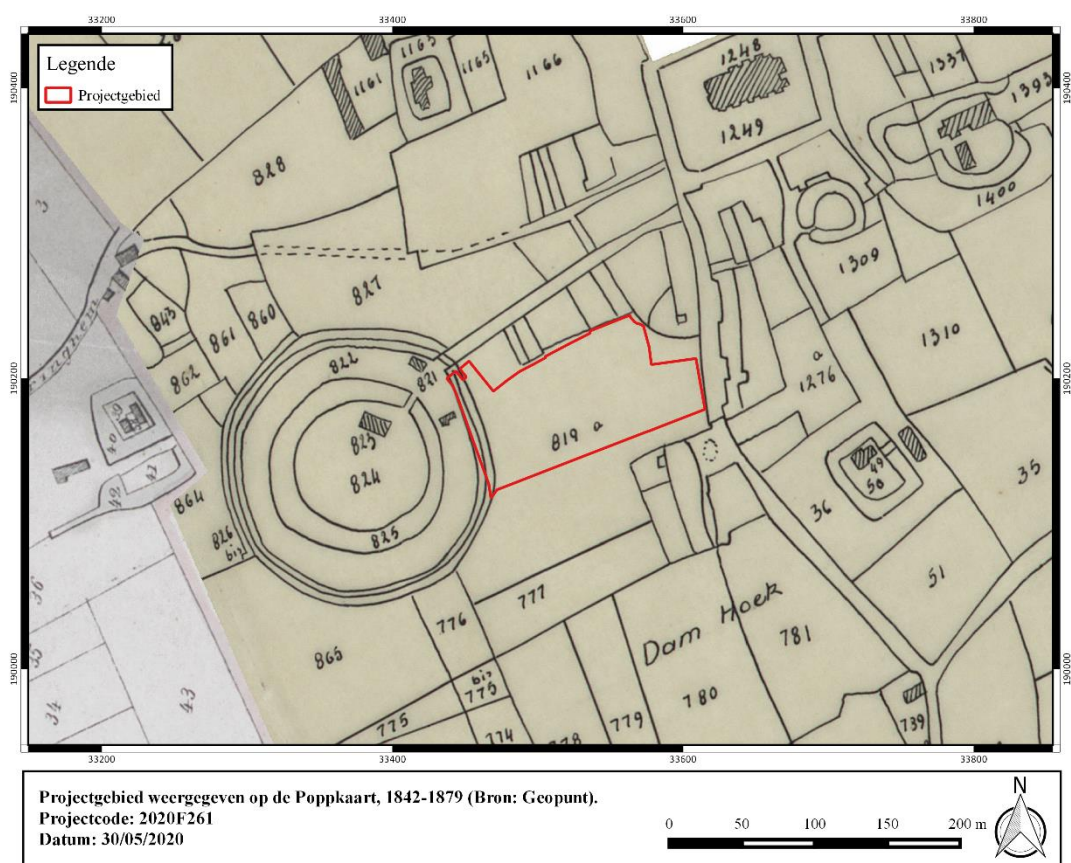

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

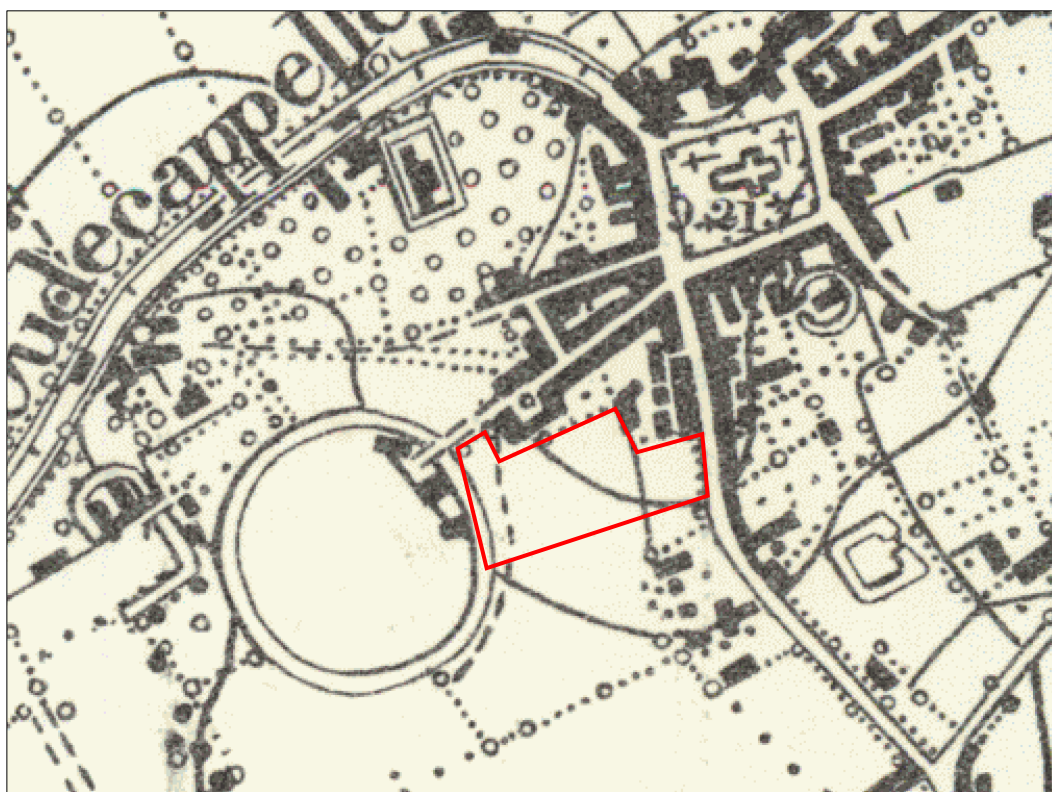

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

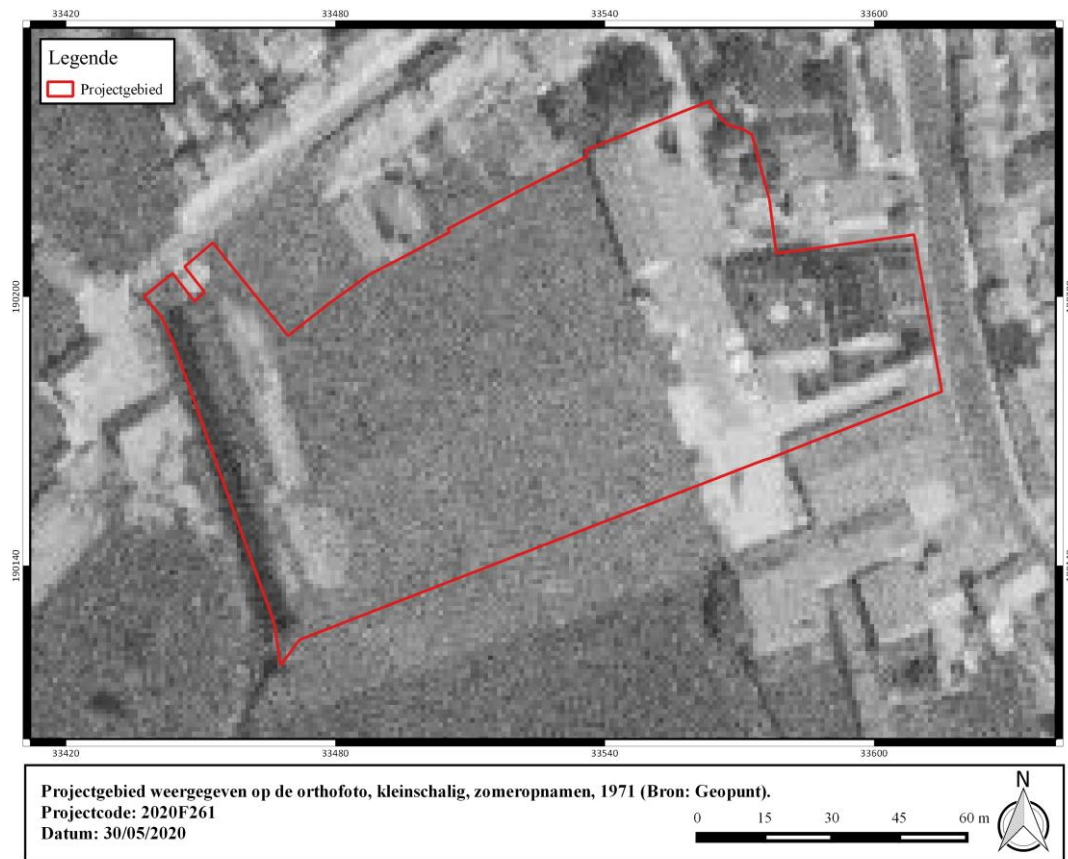
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, 1915 (Bron: Memory Maps – 10-19NE4-4NoEd-1915)

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

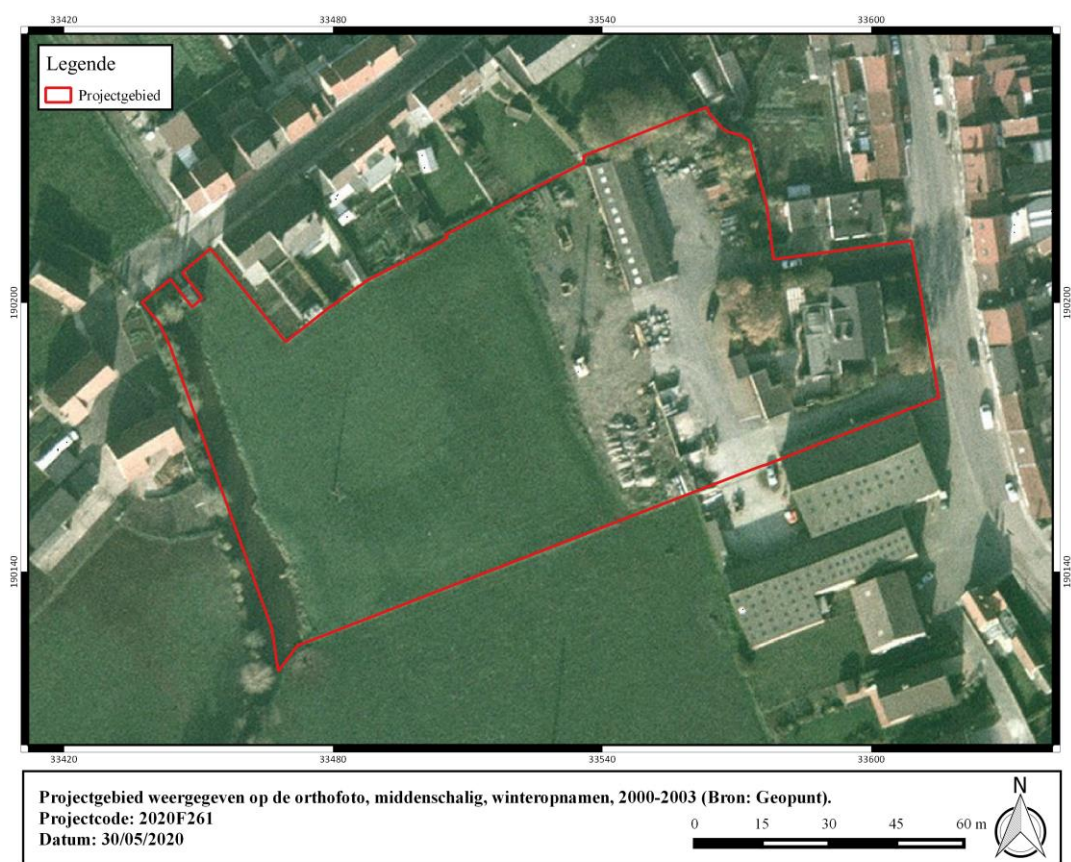
De orthofotosequentie geeft een zekere evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Op de oudste luchtopname is te zien dat het westelijk deel van het plangebied in gebruik is als akker. In het oostelijk deel situeert zich een woning met loods en bijgebouw. Rondom het gebouwenbestand is verharding aanwezig. Deze toestand blijft ongewijzigd tot recent de woning aan de straatzijde werd gesloopt. Op heden is ca. 390 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 1715 m² van het terrein verhard.

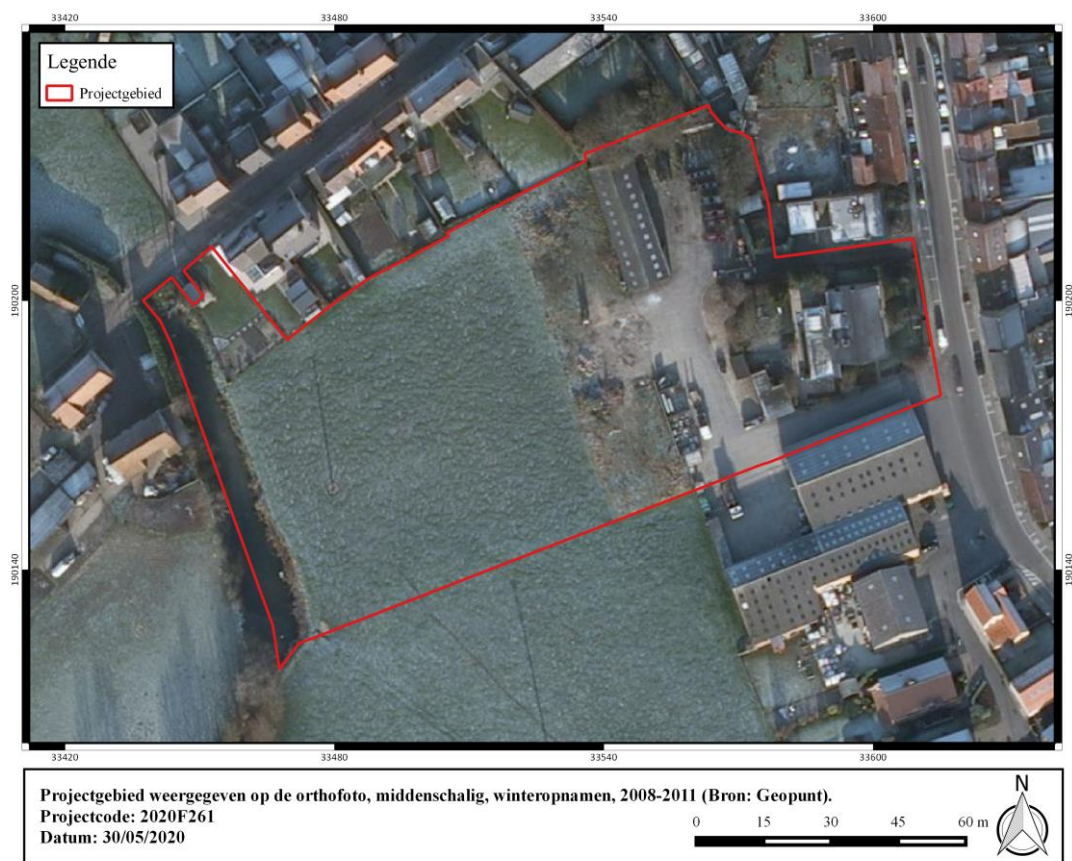
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling met 10 loten aan de Kaatsspelstraat te Alveringem. Het projectgebied is ca. 1,12 ha groot en is ten dele in gebruik als akkerland en ten dele braakliggend met in het oosten een loods en bijgebouw. Deze infrastructuur wordt in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt. De uiteindelijke verkaveling heeft een oppervlakte van ca. 6520 m². Het zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied blijft behouden als akkerland.

Alveringem is gelegen in de zandleemstreek, op de overgang richting de polders van het IJzerbekken. Het onderzoeksgebied bevindt zich nabij de noordelijke rand van het plateau van Izenberge. Ten oosten van het terrein loopt de Oostkerkevaart die verder oostwaarts aansluit op de Lovaart, ten westen stroomt een zijtak van de Scheibeek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holocene die rusten op de afzettingen van het Tertiair. De bodemkaart geeft aan dat de ondergrond bestaat uit matig droge zandleem. Het onderzoeksgebied sluit in het westen aan op een nog zichtbare cirkelvormige structuur met centrale verhoging. De impact van de aanwezige bebouwing in het oosten van het terrein op het bodemarchief is vooralsnog ongekend. De locatie, op de rand van een plateau met uitzicht over de kustvlakte, in nabijheid van een vertakte beekvallei op drogere en vruchtbare zandleemgronden moet zowel een aantrekkingskracht gehad hebben op groepen jager-verzamelaars als vroegere landbouwers.

Op het historisch kaartmateriaal is te zien dat het onderzoeksgebied zich op de rand van de historische dorpskern van Alveringem bevindt. De dorpskerk en marktplaats bevinden zich op ca. 250 m ten noordoosten van het terrein. Op de Ferrariskaart is te zien dat het terrein eind de 18^e eeuw in gebruik was als akkerland. Direct ten westen van het onderzoeksgebied is een tweeledige cirkelvormige gracht te zien met centraal wooneiland. De toegang tot de structuur situeert zich in het noordoosten. Op heden is de buitenste gracht nog zichtbaar. De locatie wordt aangeduid met het toponiem 'Sint-Audemarus kasteel'. Mogelijk gaat deze omwalde site terug op een vluchtburch die is aangelegd ten tijden van de invallen door de Noormannen. Rondom het onderzoeksgebied zijn meerdere rechthoekige omwalde hoeves weergegeven. Op de 19^e-eeuwse kaarten is weinig verandering op te merken. Het onderzoeksgebied blijft vrij van bebouwing. Dit is ook het geval op de loopgravenkaart van 1915. Op het oudste luchtbeeld is te zien dat er zich oorspronkelijk ook bebouwing bevond in het oosten van het terrein, tegen de Putstraat. Deze werd recent gesloopt. Ook van dit gebouw is de impact op het bodemarchief ongekend.

Op het kaartbeeld van de CAI is de circulaire structuur ten westen van het terrein reeds opgenomen als site met walgracht. Circa anderhalve kilometer ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, op de oostelijke rand van het Plateau van Izenberge, werd een gelijkaardige cirkelvormige structuur onderzocht in het kader van een ruilverkaveling. Hierbij werden een 11m brede en 2,5m diepe gracht in kaart gebracht met aan de binnenzijde een wal. De toegang bevond zich in de noordzijde van de omwalling. Deze structuur werd geïnterpreteerd als vluchtburch uit de vroege middeleeuwen. De diameter van de omwalling meet ca. 170m. Onderzoek in de dorpskern bracht resten van de vroegere ringwalsite en het neerhof aan het licht waar sporen van middeleeuwse bebouwing en activiteiten blootgelegd werden. Een 350-tal meter ten oosten van het huidige projectgebied werd bij een proefsleuvenonderzoek een Romeins crematiegraf aangesneden. Het merendeel van de opgenomen indicatoren op het kaartblad van de CAI betreft cartografische indicatoren of waarnemingen bij veldprospecties van laatmiddeleeuwse sites met walgracht en landelijke infrastructuur zoals molens.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vooralsnog is geen informatie aan het licht gekomen waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van relictten. De verwachting bestaat uit zowel artefactensites als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. Daarentegen staat echter dat een groot deel van de zone waar werken gepland zijn samenvalt met bestaande of oudere bebouwing. De impact hiervan is ongekend. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren. Mogelijk is een groot deel van het onderzoeksgebied verstoord waardoor verder onderzoek, in eender welke vorm, niet langer kan leiden tot kenniswinst. Blijken daarentegen bodemhorizonten bewaard die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites dan dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname kan geopteerd worden om dit onderzoek aan te vullen met bijkomende waarderende boringen en/of testputten. Met betrekking tot resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Memory Maps

Termote, J. 2011. De bedijkingshistoriek van de IJzer- en Handzameallei. In: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe, F. (red.) de Broeken van de IJzer- en Handzamevallei

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.